

Малишко М. Г.,

аспірант кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології,
Пенітенціарна академія України,
м. Кам'янське, Україна
ORCID: 0000-0001-9185-0120

ФАКТОРИ ДИНАМІКИ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Проведено порівняльний аналіз стану наркозлочинності в установах виконання покарань та на загальнодержавному рівні. Визначені основні детермінанти, які обумовили різке зростання кількості вчинених в установах виконання покарань кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

Обґрунтовано існування злочинних інтеграційних зв'язків та взаємообумовленості наркозлочинності загальнодержавного рівня та в установах виконання покарань.

***Ключові слова:** засуджені, позбавлення волі, кримінальне правопорушення, наркотичні засоби, психотропні речовини, динаміка наркозлочинності, запобігання злочинності, персонал установ виконання покарань.*

Постановка проблеми. Провівши аналіз кількісних показників вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, передбачених статтями 305–320 Кримінального кодексу (далі – наркозлочинів), констатуємо, що проблема незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин в установах виконання покарань (далі – УВП) є актуальною та має перманентний характер. Протягом 2022–2023 рр. спостерігається різке, майже в два рази, збільшення кількості наркозлочинів, вчинених у зазначених установах. Дослідивши кількісні показники наркозлочинності на загальнодержавному рівні, нами встановлено певну кореляцію вищевказаних явищ. Вищенаведене свідчить про актуальність окреслених вище проблемних питань та потребу в їх подальшому дослідженні.

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. Теоретичні та практичні проблеми запобігання

наркозлочинності, в тому числі у контексті супутніх проблем, досліджувалися багатьма українськими та зарубіжними вченими. Зокрема, в монографічних та дисертаційних роботах А. М. Бабенка, І. В. Баклана, В. А. Бублейника, Ю. Ю. Варги, А. О. Габіані, С. Г. Гасанова, О. М. Джужі, Р. М. Кубрака, В. В. Леня, І. І. Митрофанова, А. А. Музики та інших висвітлювалися окремі питання в рамках зазначеної проблематики.

Праці поіменованих учених стали теоретичною основою дослідження факторів динаміки показників наркозлочинності в установах виконання покарань. Питанням аналізу кількісно-якісних показників наркозлочинності, детермінант, що обумовлюють їх зміну, хоча й приділялась увага в кримінології, однак залишилися без детального вивчення проблеми кримінологічного аналізу причин динаміки наркозлочинності в установах виконання покарань останнім часом, що і обумовило появу цієї праці.

Метою статті є аналіз основних детермінант динаміки наркозлочинності в установах виконання покарань та дослідження її взаємообумовленості із наркозлочинністю на загальнодержавному рівні.

Виклад основного матеріалу. На тлі щораз більшої наркотизації населення, значного збільшення поширеності наркотичних засобів та психотропних речовин, як наслідок, останніми роками спостерігається динамічне збільшення чисельності вчинених кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, передбачених статтями 305–320 Кримінального кодексу України (далі – наркозлочинів). Зокрема, у 2013 р. зареєстровано 33 105 наркозлочинів, що становить 5,87 % від загальної кількості вчинених (зареєстрованих) кримінальних правопорушень; 2014 р. – 29 842 і 5,64 % відповідно, 2015р. – 25 383 (4,49 %); 2016 р. – 22 827 (3,85 %); 2017 р. – 28 761 (5,49 %); 2018 р. – 26 640 (5,47 %); 2019 р. – 28 338 (6,38 %); 2020 р. – 27 734 (7,69 %); 2021 р. – 28 963 (9,01 %); 2022 р. – 34 099 (9,45 %); 2023 р. – 38 670 (8,13 %) [1].

До порівняння в 1986 р. на території Української РСР вчинено 12 564 наркозлочини, 1987 р. – 6 487; 1988 р. – 4 087; 1989 р. – 5 444; 1990 р. – 7 236.

З огляду на вищезазначені статистичні дані протягом останніх п'яти років простежується динаміка зростання кількості та питомої ваги наркозлочинів. А за останні 35 років кількість вчинених наркозлочинів зросла в середньому вп'ятеро.

В УВП протягом 2012 р. вчинено 112 наркозлочинів, що становило 27,2 % від загальної кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень в установах; 2013 р. – 102 (25,4 %); 2014 р. – 98 (26 %); 2015 р. – 110 (27,5 %); 2016 р. – 100 (26 %); 2017 р. – 105 (27,1 %); 2018 р. – 97 (25,3 %); 2019 р. – 89 (25,5 %); 2020 р. – 80 (22,1 %); 2021 р. – 87 (23,4 %), 2022 р. – 206 (48,0 %); 2023 р. – 210 (39,2 %) [2, с. 4; 3, с. 2; 4; 5, с. 2].

Прослідковується негативна динаміка збільшення питомої ваги та кількості вчинених наркозлочинів на території УВП вдвічі, що беззаперечно має кореляцію із загальною тенденцією кількісного збільшення наркозлочинів на загальнодержавному рівні. Також необхідно враховувати, що збільшення кількісних показників наркозлочинів в УВП відбувається на тлі значного скорочення кількості осіб, які в них тримаються, з 192 тис. у 2004 р. до 43,6 тис. у 2023 р. [6], а також скорочення УВП з 184 у 2004 р. до 86 у 2023 р. [6].

Тривалий час має місце стабільно висока кількість вилучених персоналом УВП наркотичних засобів у заборонених зонах УВП, слідчих ізоляторах та при спробі їх передачі: 2015 р. – 11 343,0909 г, 2016 р. – 8059,739 г [3], 2021 р. – 11 781,591 г [7], 2022 р. – 5 509,997 г; 2023 р. – 6 420,161 г [5].

Необхідно відмітити збільшення протягом 2013–2023 рр. у понад 2 рази і у кількісному, і в процентному співвідношенні до загальної кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень наркозлочинів, учинених групою осіб, а саме: 2013 р. – 536 (1,62 %); 2014 р. – 609 (2,04 %); 2015 р. – 562 (2,21 %); 2016 р. – 237 (1,04%); 2017 р. – 438 (1,52%); 2018р. – 771 (2,89%); 2019 р. – 810 (2,86%); 2020 р. – 1356 (4,89 %); 2021 р. – 1323 (4,57%); 2022 р. – 1161 (3,40 %); 2023 р. – 1708 (4,42 %) [1].

Наркозлочинність в Україні, як і у всьому світі, є гострою соціальною проблемою, що має тривалий характер і соціально-психологічні, соціально-медичні, кримінологічні та економічні передумови. При цьому слід зауважити, що обставини вчинення кримінальних правопорушень, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, вирізняються мінливістю і високим рівнем адаптивності, що полягає у зміні умов виготовлення, винайдення більш дешевих синтетичних наркотичних засобів, впровадження різних способів транспортування (контрабанди) та розповсюдження серед споживачів [8, с. 200].

Також слід відзначити високу латентність наркозлочинів та значний рівень рецидиву серед осіб, які вчинили правопорушення зазначеного виду.

Неабияк впливає на стан правопорядку в установі загалом та зокрема на поширеність у них наркозлочинів концентрація на ізольованих територіях осіб, які є потенційними споживачами наркотичних засобів та психотропних речовин.

Так, на профілактичних обліках в УВП як схильні до вживання і розповсюдження наркотичних засобів у 2014 р. перебувало 2 541 засуджена особа, в 2016 – 1 335 [3], 2019 – 1 137, 2020 р. – 1 176, 2021– 1 299 [7], 2022 – 1 241[4], 2023 – 1 080 [5]. Серед них більшість перебуває на обліках у медичних частинах УВП як особи, що мають психічні та поведінкові розлади внаслідок вживання наркотичних засобів і психотропних речовин.

Висновки. Виходячи з порівняльного аналізу статистичних даних наркозлочинності загальнодержавного рівня і в УВП, констатуємо наявність кореляції та тісного їх взаємозв'язку і обумовленості, присутні ознаки інтеграції наркозлочинності, що є одним з факторів поширення наркозлочинів на території заборонених зон установ.

Відсутність фізичної сепарації та ізольованого тримання більшості засуджених сприяє поширенню заборонених предметів, виробів та речовин поміж них та чинення впливу на засуджених, які є споживачами наркотичних засобів і психотропних речовин особами, що їх виготовляють та розповсюджують.

Нелегальні засоби комунікації засуджених з особами та угрупованнями, що займаються виготовленням і розповсюдженням наркотичних засобів, значно полегшують їх доставку до заборонених зон установ, надають цьому процесу ознак систематичності.

Щораз більша поширеність на території України синтетичних наркотичних засобів, які також потрапляють в установи. Під час організації постачання до заборонених зон зазначеного виду наркотичних засобів існує можливість більш широкого спектра способів нелегальної доставки їх до заборонених зон установ.

Відсутність в УВП технічних ідентифікаторів наркотичних засобів, що можуть використовуватися для їх виявлення в продуктах харчування, речовинах та речах, які надходять засудженим до установи в посилках чи передачах.

Список використаних джерел

1. Огляд даних про стан здійснення правосуддя>Судова статистика. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka (дата звернення: 20.04.2024).

2. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2013 році: інформаційний бюлетень. Київ : Державна пенітенціарна служба України, 2014. 78 с.

3. Про стан правопорядку, ізоляції та нагляду, діяльність підрозділів охорони, пожежної безпеки та воєнізованих формувань Державної кримінально-виконавчої служби України у 2016 р. : інформаційний бюлетень. Київ : Державна кримінально-виконавча служба України, 2017. 34 с.

4. Огляд основних показників стану режиму, ізоляції та нагляду в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах протягом 2019–2022 рр. Київ : Департамент з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції України, 2022. 32 с.

5. Про стан злочинності в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах серед засуджених та осіб, взятих під варту, за підсумками 2023 р. Київ : Департамент з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції України, 2023. 12 с.

6. Загальна характеристика. URL: <https://kvs.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/20230701-zagalna-harakterystyka-dkvs.pdf> (дата звернення: 21.04.2024).

7. Лист Департаменту з питань виконання кримінальних покарань № 2/1-3124/РД, від 26.02.2021 р.

8. Кубрак Р. М., Малишко М. Г. Аналіз окремих складових характеристики наркозлочинності в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2022. № 3. С. 199–203.

Malyshko M.,

Postgraduate student of the Department of Criminal Law,
Criminal Executive Law and Criminology
of the Penitentiary Academy of Ukraine, Kamianske, Ukraine
ORCID: 0000-0001-9185-0120

FACTORS OF DRUG CRIME DYNAMICS IN PENITENTIARY INSTITUTIONS

A comparative analysis of the state of drug-related crime in penitentiary institutions and at the national level is carried out. The author identifies the main determinants that led to a sharp increase in the number of criminal offences committed in penitentiary institutions related to illicit trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues and precursors.

The author establishes that one of the main factors of the spread of drug-related crimes on the territory of the mentioned institutions is the possibility for convicts and persons taken into custody to illegally use mobile communications and the Internet to establish communication with criminal groups outside the institution engaged in the manufacture and distribution of narcotic drugs and psychotropic substances.

Among the main factors of the sharp increase in the quantitative indicators of drug crimes and their prevalence in penal institutions are the concentration of a significant number of people who consume and distribute narcotic drugs and psychotropic substances, as well as the growing prevalence of synthetic narcotic drugs.

The conditions that contribute to the spread of criminal offenses of this type include the detention of convicts in multi-bed dormitories, inadequate equipment of institutions with engineering and technical means of preventing the entry of prohibited substances into institutions for the execution of punishments.

Based on the results of the research, the author came to the conclusion that in the last five years there has been a significant increase in the number of criminal offenses related to narcotic drugs and psychotropic substances, committed by groups of persons. This trend indicates the growing organization and scaling of this type of crime.

The existence of criminal integration links and interdependence of drug crime at the national level and in institutions of execution of punishments is substantiated.

Key words: convicts, deprivation of liberty, criminal offense, narcotic drugs, psychotropic substances, dynamics of drug crime, crime prevention, staff of penal institutions.

References

1. Ukraine (2024), *Review of data on the state of administration of justice>Judicial statistics*, available at: www.court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka. (accessed 20 April 2024).

2. State Penitentiary Service of Ukraine (2014), *Newsletter "On the activities of units of protection, supervision and security of penal institutions in 2013"*, Kyiv.

3. "On the state of law and order, isolation and supervision, activities of security, fire safety and paramilitary units of the State Criminal Executive Service of Ukraine in 2016" (2017), *Newsletter*, State Criminal Executive Service of Ukraine, Kyiv.

4. Ukraine (2022), *Review of the main indicators of the state of the regime, isolation and supervision in penitentiary institutions and pre-trial detention centers during 2019–2022*, Kyiv.

5. Ukraine (2023), *On the state of crime in penal institutions and pre-trial detention centers among convicts and persons taken into custody, following the results of 2023*, Kyiv.

6. *General characteristics*, available at: <https://kvs.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/20230701-zagalna-harakterystyka-dkvs.pdf> (accessed 21 April 2024).

7. Ukraine (2021), *The Department Letter for the Execution of Criminal Penalties № 2/1-3124*, Kyiv.

8. Kubrak, R. M. and Malyshko, M. H. (2022), "Analysis of individual components of the characteristics of drug crime in Ukraine", *Comparative and analytical law*, Vol. 3, pp. 199–203.